

FRANCIS BACON

LO SAGRADO Y LO PROFANO

ALLÒ SAGRAT I ALLÒ PROFÀ

THE SACRED AND THE PROFANE

INSTITUT VALENCIÀ D'ART MODERN 11-XII-2003 / 21-III-2004

IVAM

Institut
Valencià
d'Art
Modern

FRANCIS BACON (1909-1992)

Durante mucho tiempo Bacon fue menospreciado por su macabro sensacionalismo; sin embargo, hoy se le considera autor de algunas de las pinturas más importantes del siglo XX. Febril individualista y autodidacta, Bacon halla inspiración en toda la historia del arte, desde la escultura egipcia hasta Picasso, así como en la fotografía o el cine. Con ello desarrolla un estilo de figuración profundamente personal en un periodo en que el arte abstracto domina la vanguardia. Comenzando con temas tan usuales como la crucifixión, pasa a pintar sus conocidas variaciones del *Retrato del papa Inocencio X* de Velázquez, así como una serie inspirada en Van Gogh, pero no sin antes concentrarse en retratos de amigos y amantes: Peter Lacy, George Dyer, Isabel Rawsthorne o Lucian Freud. La figura humana siempre es el centro del arte de Bacon, pero se trata de una figura brutalmente despojada de cualquier dignidad convencional y que grita con miedo o ira en un espacio interior anónimo.

Nacido en Irlanda pero de padres ingleses, Bacon deja su hogar para irse a Londres con sólo dieciséis años, de allí marcha a Berlín y a París. Es en Berlín donde toma más conciencia de su homosexualidad y en París donde visita

FRANCIS BACON (1909-1992)

Durant molt temps Bacon va ser menyspreat pel seu sensacionalisme macabre; no obstant, avui és considerat l'autor d'algunes de les pintures més importants del segle XX. Febril individualista i autodidacte, Bacon troba inspiració en tota la història de l'art, des de l'escultura egípcia fins a Picasso, així com en la fotografia o el cine. Amb això desenvolupa un estil de figuració profundament personal en un període en què l'art abstracte domina l'avantguarda. Començant amb temes tan usuals com la crucifixió, passa a pintar les seues conegudes variacions del *Retrato del papa Inocencio X* (Retrat del papa Innocenci X) de Velázquez, així com una sèrie inspirada en Van Gogh, però no sense abans concentrar-se en retrats d'amics i amants: Peter Lacy, George Dyer, Isabel Rawsthorne o Lucian Freud. La figura humana sempre és el centre de l'art de Bacon, però es tracta d'una figura brutalment desproveïda de qualsevol dignitat convencional i que crida amb por o ira en un espai interior anònim.

Nascut a Irlanda, però de pares anglesos, Bacon deixa sa casa per anar a Londres quan tenia només setze anys, i d'ací marxa a Berlín i a París. És a Berlín on pren més consciència de la seua homosexualitat, i a París on visita

FRANCIS BACON (1909-1992)

For many years Bacon was scorned because of his macabre sensationalism, yet now he is considered the author of some of the most important paintings of the twentieth century. He was a feverish individualist, a self-taught artist who found inspiration in the whole history of art, from Egyptian sculpture to Picasso, photography and films. He used it to develop a profoundly personal style of figuration at a time when abstract art dominated the avant-garde. Starting with such common themes as the Crucifixion, he went on to paint his well-known variations on Velázquez's *Portrait of Pope Innocent X* and a series inspired by Van Gogh, but not without having first concentrated on portraits of friends and lovers: Peter Lacy, George Dyer, Isabel Rawsthorne or Lucian Freud. The human figure is always the centre of Bacon's art, but it is a figure brutally stripped of any conventional dignity, screaming with fear or rage in an anonymous interior.

Born in Ireland but of English parents, at the age of sixteen Bacon left home and made his way to London, and from there to Berlin and Paris. It was in Berlin that he became more aware of his homosexuality, and in Paris he visi-

una exposició de Picasso que le animarà a pintar. En 1929, Bacon regresa a Londres y ejerce como diseñador de mueble moderno y pinta pero sólo de manera intermitente. Durante la guerra, comienza a pintar de nuevo en serio y realiza en 1944 su primera obra decisiva, *Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion* (Tres estudios de figuras junto a una crucifixión).

Para su primera exposición individual celebrada en Londres en 1949, Bacon pinta una serie de "cabezas" que suscitan tanto gran admiración como encendidas críticas. En 1962, la Tate Gallery de Londres dedica una muestra para la que Bacon pinta su primer tríptico, *Three Studies for a Crucifixion* (Tres estudios para una crucifixión). En 1971, el Grand Palais de París alberga una importante retrospectiva de la obra de Bacon, la cual consagra su prestigio más allá de Inglaterra. Otras muchas exposiciones que se celebran por todo el mundo dan fe de la reputación de Bacon como uno de los pintores más importantes del siglo XX. Se difunden libros y películas que captan el estilo de vida bohemio y los hábitos de trabajo caóticos que siguió el artista incluso en la vejez. A pesar de su salud cada vez más frágil, Bacon continuó pintando y viajando, en especial a Francia y a España. El 28 de abril de 1992, muere en Madrid a la edad de 82 años al sufrir un ataque al corazón.

una exposició de Picasso que l'encoratjarà a pintar. El 1929 Bacon torna a Londres i exerceix com a dissenyador de moble modern i pinta, però tan sols de manera intermitent. Durant la guerra comença a pintar seriosament de nou i el 1944 realitza la seua primera obra decisiva, *Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion* (Tres estudis de figures al peu d'una crucifixió).

Per a la seua primera exposició individual, celebrada a Londres el 1949, Bacon pinta una sèrie de "caps" que susciten tant una gran admiració com inflamades crítiques. En 1962, la Tate Gallery de Londres dedica una mostra per a la qual Bacon pinta el seu primer tríptic: *Three Studies for a Crucifixion* (Tres estudis per a una crucifixió). El 1971 el Grand Palais de París allotja una important retrospectiva de l'obra de Bacon, exposició que consagra el seu prestigi més enllà d'Anglaterra. Moltes altres retrospectives que se celebren pertot arreu donen fe de la reputació de Bacon com un dels pintors més importants del segle XX. Es difonen llibres i pel·lícules que capten l'estil de vida bohemi i els hàbits caòtics de treball que va seguir l'artista fins i tot durant la seua vellesa. A pesar de la seua salut cada vegada més fràgil, Bacon va continuar pintant i viatjant, en especial a França i a Espanya. El 28 d'abril de 1992 mor a Madrid, a l'edat de 82 anys, en patir un atac al cor.

ted an exhibition of Picasso that stimulated him to paint. In 1929 Bacon returned to London and worked as a designer of modern furniture, painting but only intermittently. During the war he began to paint seriously again, and in 1944 he produced his first decisive work, *Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion*.

For his first solo exhibition, held in London in 1949, Bacon painted a series of "heads" that aroused great admiration and heated criticism. In 1962 the Tate Gallery in London devoted an exhibition to him, for which he painted his first triptych, *Three Studies for a Crucifixion*. In 1971 the Grand Palais in Paris presented a major retrospective of Bacon's work, establishing his prestige abroad. Many other exhibitions presented throughout the world testify to Bacon's reputation as one of the most important painters of the twentieth century. The bohemian lifestyle and chaotic working habits pursued by the artist even in old age have been publicised in books and films. Despite increasingly fragile health, Bacon continued to paint and travel, especially to France and Spain. On 28 April 1992, at the age of 82, he died of a heart attack in Madrid.

LOS RETRATOS DEL PAPA INOCENCIO X

Francis Bacon estudió miles de imágenes, desde cuadros hasta fotogramas de películas o incluso fotografías de periódicos y muchas de ellas las dejó por el estudio, alrededor suyo, para que invadieran su imaginación mientras pintaba. Mucho antes de que en 1949 pintara *Head VI* (Cabeza VI), su primer papa reconocible, a Bacon ya le habían asaltado la belleza y la grandeza del *Retrato del papa Inocencio X* de Velázquez. Y fue tal el poder –Bacon lo llamaba “obsesión”– que sobre él ejerció la obra que, en los veinte años posteriores, realizó unas cuarenta y cinco variaciones de la misma.

Con una genialidad iconoclasta, Bacon fundió esta imagen suprema de autoridad, el sumo Pontífice, con otra que también le había llamado la atención poderosamente: la niñera de la película *El acorazado Potemkin*, de Eisenstein. También fueron abundantes otras fuentes de inspiración, incluidos dictadores en pleno discurso o el retrato medio velado de Filippo Archinto que realizara Tiziano. Pero el poder que emana de los “papas” de Bacon proviene principalmente de esa inexplicable discordancia de fuerzas enfrentadas. Se ha dado a entender que el propio padre de Bacon, autori-

ELS RETRATS DEL PAPA INNOCENCI X

Francis Bacon va estudiar milers d'imatges, des de quadres fins a fotogrames de pel·lícules o fins i tot fotografies de periòdics, moltes de les quals les deixava per l'estudi, al seu voltant, perquè envaïren la seua imaginació mentre pintava. Molt abans que el 1949 pintara *Head VI* (Cap VI), el seu primer papa recognoscible, a Bacon ja li havia corprés la bellesa i la grandesa del *Retrato del papa Inocencio X* (Retrat del papa Innocenci X) de Velázquez. I va ser tant el poder –Bacon li deia “obsessió”– que va exercir sobre ell l'obra que, durant els vint anys posteriors, va realitzar-ne unes quaranta-cinc variacions.

Amb una genialitat iconoclasta, Bacon va fondre aquesta imatge suprema d'autoritat, el summe Pontífex, amb una altra que també li havia cridat l'atenció poderosament: la mainadera de la pel·lícula *El cuirassat Potemkin* d'Eisenstein. També van ser abundants altres fonts d'inspiració, inclosos dictadors en ple discurs o el retrat mig velat de Filippo Archinto que va fer Ticià. Però el poder que emana dels “papes” de Bacon prové principalment d'aquesta inexplicable discordança de forces enfrontades.

THE PORTRAITS OF POPE INNOCENT X

Francis Bacon studied thousands of images, ranging from paintings to film stills and even photographs in newspapers, which he strewed around the studio so that they would invade his mind while he was painting. Long before he painted his first recognisable pope, *Head VI*, in 1949, Bacon had been assailed by the beauty and grandeur of Velázquez's *Portrait of Pope Innocent X*. And the power –or “obsession”, as Bacon called it– which that work exercised on him over the next twenty years was so great that he produced forty-five variations on it.

With iconoclastic genius, Bacon merged that supreme image of authority, the sovereign pontiff, with another image that had also made a powerful impact on him: the nurse in Eisenstein's film *The Battleship Potemkin*. There were also many other sources of inspiration, including dictators delivering harangues or Titian's half-veiled portrait of Filippo Archinto. But the power that emanates from Bacon's “popes” comes principally from the inexplicable clash of opposing forces. It has been suggested that Bacon's father, authoritarian and prone to fearsome displays

tario y muy dado a aterradoras muestras de ira, pudo haber sido el modelo de esta interminable y enigmática serie de cuadros. No obstante, la poderosa inventiva visual de Bacon trabajaba a numerosos, diferentes y sofisticados niveles, y los traumas de su niñez podrían haber constituido como mucho una de sus muchas fuentes de inspiración.

Es importante destacar en las varias versiones de los "papas" que se muestran en la exposición, la belleza y el arte de Bacon en el tratamiento de la pintura, las cuales podrían estar al mismo nivel que el *Retrato del papa Inocencio X*. Tomados en conjunto o por separado, los "papas" se han convertido en uno de los grandes iconos de la pintura del siglo XX y permanecen con su oscuro misterio todavía intacto porque, como a los oráculos de la antigüedad, todavía no se les ha podido dar una explicación satisfactoria.

S'ha donat a entendre que el mateix pare de Bacon, autoritari i molt donat a aterridores mostres d'ira, va poder ser el model d'aquesta interminable i enigmàtica sèrie de quadres. No obstant, la poderosa inventiva visual de Bacon treballava a nombrosos, diferents i sofisticats nivells, i els traumes de la seua infantesa podrien haver constituït, com a màxim, una de les seues fonts d'inspiració.

És important destacar en les diverses versions dels "papes" que hi ha en l'exposició la bellesa i l'art de Bacon en el tractament de la pintura, les quals podrien estar a la mateixa altura que el *Retrato del papa Inocencio X*. Vistos en conjunt o per separat, els "papes" s'han convertit en una de les grans icones de la pintura del segle XX i romanen amb el seu fosc misteri encara intacte, perquè, com als oracles de l'antiguitat, encara no se'ls ha pogut donar una explicació satisfactòria.

of wrath, may have been the model for this endless, enigmatic series of paintings. Yet Bacon's powerful visual inventiveness worked on numerous different sophisticated levels, and his childhood traumas may have been just one of his many sources of inspiration.

In the various versions of "popes" shown in the exhibition it is important to emphasise the beauty and art of Bacon's treatment of the painting, on a level which may match that of the *Portrait of Pope Innocent X*. Taken as a whole or individually, these "popes" have become one of the great icons of twentieth-century painting, and their dark mystery remains intact because, as with the oracles of antiquity, nobody has yet given a satisfactory explanation for them.

FRANCIS BACON: LO SAGRADO Y LO PROFANO

Llevado a un nivel extremo y a menudo peligroso, Francis Bacon fue la prueba viviente de la observación que hiciera W. B. Yeats de que “ninguna mente puede engendrar hasta que no se la divide en dos”. Tanto en la vida como en el arte, Bacon consiguió mantener opiniones o actitudes totalmente contradictorias dentro de un equilibrio precario pero duradero.

Esta ambivalencia se revela muy claramente en la obra de Bacon, y nunca de manera más espectacular como en el tratamiento que hace de poderosos símbolos cristianos, en especial de las crucifixiones y los papas, de escenas manifiestamente irreverentes como figuras que copulan en la hierba, hombres solitarios que gritan enjaulados o mujeres azotadas por la pintura y clavadas a una cama con una jeringuilla. Sin embargo, Bacon le da la vuelta a cualquier noción convencional de lo sagrado y lo profano y establece sus propias categorías volubles e imprevisibles. Así, una crucifixión mostrará la carne cruda o algún animal gruñendo, mientras que dos cuerpos unidos por la lujuria aparecerán representados con la ternura de una Piedad.

FRANCIS BACON: ALLÒ SAGRAT I ALLÒ PROFÀ

Portat a un nivell extrem i sovint perillós, Francis Bacon va ser la prova vivent de l'observació que va fer W.B. Yeats que “cap ment pot engendrar fins que no està dividida en dos.” Tant en la vida com en l'art, Bacon va aconseguir mantenir opinions o actituds totalment contradictòries dins un equilibri precari però durador.

Aquesta ambivalència es revela molt clarament en l'obra de Bacon, i mai de manera tan espectacular com en el tractament que fa de poderosos símbols cristians, en especial de les crucifixions i els papes, d'escenes manifestament irreverents com figures que copulen sobre l'herba, homes solitaris que criden engabiats o dones fuetejades per la pintura i clavades a un llit amb una xeringa. Això no obstant, Bacon li dóna la volta a qualsevol noció convencional d'allò sagrat i allò profà i estableix les seues pròpies categories volubles i imprevisibles. Així, una crucifixió mostrarà carn crua o algun animal grunyint, mentre que dos cossos units per la luxúria apareixeran representats amb la tendresa d'una Pietat.

FRANCIS BACON: THE SACRED AND THE PROFANE

Francis Bacon was the living proof, taken to an extreme and often dangerous level, of W.B. Yeats's remark that “no mind can engender till divided into two”. In life as in art, Bacon managed to maintain totally contradictory opinions or attitudes in a precarious but enduring equilibrium.

This ambivalence is revealed very clearly in Bacon's work, and never more spectacularly than in his treatment of powerful Christian symbols, especially crucifixions and popes, and of manifestly irreverent scenes such as figures coupling in the grass, solitary caged men screaming or women lashed by paint and pinned to a bed by a syringe. Yet Bacon confounds established notions of the sacred and the profane and invents his own shifting, unpredictable categories. Thus a crucifixion flaunts butcher's meat or a snarling animal, while two bodies joined in lust are conveyed with the tenderness of a Pietà.

It is by no means only when there is a cross, a winged Fury-like apparition or a bowl of sacrificial blood (as in Bacon's works inspired by Greek

Pero no solamente cuando observamos una cruz, o una especie de Furia alada, o un recipiente con sangre de sacrificio (como en las obras en que Bacon se inspiró en la tragedia griega) sentimos que se está cuestionando ese elemento de fe o cometiendo un pecado. Incluso cuando las escenas no hacen ninguna clase de referencia abierta a la religión, continuamos teniendo la sensación de que las imágenes de Bacon amenazan no tanto un sistema de creencias sino la propia conciencia de nosotros mismos. En unos ambientes de lo más banal, la figura humana se disuelve, se desvanece; no queda duda de que en esos momentos, en que los individuos anónimos se descomponen en habitaciones vacías, sentimos una profunda vulnerabilidad y a Bacon en lo más profano.

Però no solament quan observem una creu, o una espècie de Fúria alada, o un recipient amb sang de sacrifici (com en les obres en què Bacon es va inspirar en la tragèdia grega), sentim que s'està qüestionant aquest element de fe o cometent un pecat. Fins i tot quan les escenes no fan cap referència oberta a la religió, continuem tenint la sensació que les imatges de Bacon amenacen no tant a un sistema de creences com la pròpia consciència de nosaltres mateixos. En uns ambients summament banals, la figura humana es dissol, s'esvaeix; no hi ha dubte que en aquests moments que els individus es descomponen en habitacions buides, sentim una profunda vulnerabilitat i a Bacon en allò més profà.

tragedy) that one is aware of an article of faith being challenged or of a more generalized atmosphere of trespass. Even when the images contain no overt reference to religion, they still seem to threaten not so much a specific belief as our sense of ourselves. In nondescript rooms human features dissolve, figures deliquesce; and it is perhaps at these moments, when anonymous individuals break down in empty interiors, that we feel most intimately attacked and Bacon to be at his most profane.

LA PINTURA ES UNA APUESTA QUE SE COMPONE DE SUERTE, INTUICIÓN Y ORDEN. EL VERDADERO ARTE SIEMPRE RESULTA ORDENADO, INDEPENDIENTEMENTE DE LO MUCHO QUE SE HAYA FACILITADO POR CASUALIDAD.

AL HOMBRE LE PERSIGUE EL MISTERIO DE SU EXISTENCIA, Y POR ELLO LE OBSESIONA MUCHO MÁS LA RECONSTRUCCIÓN Y GRABACIÓN DE SU PROPIA IMAGEN EN SU MUNDO QUE LA ENORME DIVERSIÓN QUE PUEDA DAR INCLUSO EL MEJOR ARTE ABSTRACTO.

FRANCIS BACON

LA PINTURA ÉS UNA APOSTA QUE ES COMPON DE SORT, INTUÏCIÓ I ORDRE. EL VERTADER ART SEMPRE RESULTA ORDENAT, INDEPENDENTMENT DEL QUE S'HAJA FACILITAT PER CASUALITAT.

A L'HOME LI PERSEGUEIX EL MISTERI DE LA SEUA EXISTÈNCIA, I PER AIXÒ LI OBSESSIONA MOLT MÉS LA RECONSTRUCCIÓ I LA IMPRESSIÓ DE LA SEUA PRÒPIA IMATGE EN EL SEU MÓN QUE L'ENORME DIVERSIÓ QUE PUGA DONAR FINS I TOT EL MILLOR ART ABSTRACTE.

FRANCIS BACON

PAINTING IS A GAMBLE COMPOSED OF LUCK, INTUITION AND ORDER. REAL ART IS ALWAYS ORDERED NO MATTER HOW MUCH HAS BEEN GIVEN BY CHANCE.

MAN IS HAUNTED BY THE MYSTERY OF HIS EXISTENCE AND IS THEREFORE MUCH MORE OBSESSED WITH THE REMAKING AND RECORDING OF HIS OWN IMAGE ON HIS WORLD THAN WITH THE BEAUTIFUL FUN OF EVEN THE BEST ABSTRACT ART.

FRANCIS BACON